

filòlegs i a estudiants de filologia. I, pel que fa a la idea de llengua com a instrument polític i ideològic, és altament recomanable, també, als interessats en història moderna i contemporània.

Daniel Ferrer

L'ànima de l'Escola d'Olot

SALA I PLANA, JOAN.

Josep Berga i Boix (1837-1914). L'interpret d'una època.

Col·lecció d'Artistes, núm. 2.

Llibres de Batet i Museu Comarcal de la Garrotxa.

Olot, 2000. 134 pàgines.

Joan Sala i Plana ha escrit moltes pàgines sobre l'Escola d'Olot, tant en llibres i revistes com en catàlegs d'exposicions. N'és, sense cap mena de dubte, el millor coneixedor i divulgador. De fet, ja l'any 1990 va llegir la seva tesi doctoral a la Universitat de Barcelona, que portava per títol *La pintura a Olot al segle XIX: Berga i Boix i els germans Vayreda*. En aquells quatre volums es troben les bases —només les bases, ja que l'autor ha seguit treballant en el tema i ampliant la seva recerca— d'alguns dels treballs que ha donat a conèixer amb posterioritat i que ens porten fins al darrer que ha vist ara per ara la llum, dedicat a la figura de Berga i Boix. Entre els textos publicats els anys noranta, és necessari com a mínim de destacar el llibre *El Centre*

Artístic d'Olot (1992) i la col·laboració de Sala en el catàleg de l'exposició *L'Escola d'Olot: J. Berga, J. Vayreda, M. Vayreda* (1993).

A *Josep Berga i Boix (1837-1914). L'interpret d'una època*, Joan Sala estudia la vida i l'obra d'aquest artista tot adoptant una estructura cronològica i amb voluntat totalitzadora. Hi apareixen, d'aquesta manera, des del seu humil origen i els seus primers estudis i treballs, fins a la seva consolidació, a l'Olot de la Restauració, en les variades facetes de pintor, escriptor i mestre de dibuix. Res no escapa a l'anàlisi de l'autor: ni els aspectes tècnics, ni els ideològics, ni les influències rebudes o les ofertes als seus múltiples deixebles. De tot plegat n'emergeix una figura de Josep Berga i Boix ben definida, complexa com la de tots els grans personatges, i, per damunt de tot, definitivament i convincentment reivindicada. Potser és aquest darrer aspecte dels treballs de Joan Sala, el de la resituació de la importància real de l'artista en el seu temps i en el seu grup artístic —superior en quasi tots els terrenys als germans Vayreda—, el que ha

canviat de manera profunda la percepció i la comprensió de l'Escola d'Olot.

Si a tots els elements anteriors hi afegim que es tracta d'un llibre ben documentat, il·lustrat a tot color amb prop de noranta obres de Berga, i que respon, en l'aspecte formal, al bon fer que ja havien demostrat *Llibres de Batet*, el Museu Comarcal de la Garrotxa i la dissenyadora Magda Pujolàs, n'acaba resultant una obra molt recomanable. Un treball excel·lent, en definitiva.

Jordi Canal

Unes memòries de primera

FONTSERÈ, CARLES.

Un exiliat de tercera.

ECSA, Col·lecció Proa Memòria.

Barcelona, 1999. 472 pàgines.

Carles Fontserè ens presenta el segon volum de les seves memòries amb el títol d'*Un exiliat de tercera*. Hi reprèn el fil del primer volum, els camps de concentració francesos al final de la nostra guerra civil, i narra la fugida a París, sense papers, sense diners, sense res. Allà viu l'ocupació alemanya, i col·labora en feines artístiques per sobreviure. Tanca el volum amb l'entrada de les tropes aliades. Amb una escriptura precisa i funcional, ben documentada, té la virtut d'explicar uns fets des de la

llibertat personal, i des de la convicció que la veritat mai no és negra ni blanca; sempre sol ser grisa. Ho assoleix en un grau molt alt i en fa un relat que a més d'un testimoni valuós és una narració amb un ritme constant, ben travada. És una apassionant vida de novel·la. De la millor novel·la, la novel·la veritat. A la contraportada algú ens adverteix que aquestes memòries poden resultar incòmodes. Certament, ho són per als dogmàtics de totes les ideologies. I aquesta és la millor prova de foc per a aquest text iconoclasta, la de dir les coses tal com les ha viscudes. I si Picasso o Sartre són uns col·laboradors dels nazis pel fet d'haver exposat o estrenat durant l'ocupació, com ho foren la majoria de francesos; si s'ha de rebaixar el paper, després tan magníficat, de la resistència, Fontserè ho fa sense embuts. El resultat és una alenada d'aire fresc que ens descriu, amb ulls d'un àcrata d'esperit i bon lector bíblic, un punt clau del segle XX, la derrota del Tercer Reich i la implantació del domini de model anglosaxó a Europa. Fontserè no fa història *stricto sensu*. Des de la història potser se li poden retreure matisos. Jo no coincideixo amb algunes apreciacions sobre la Shoah, però m'he de treure el barret davant d'aquest «exiliat de tercera» que ens ofereix unes memòries de primera. De lectura imprescindible.

Joaquim Pijoan